

Sygn. akt II Ko 227/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSO Adam Barczak

Protokolant: Paulina Jaskólska

w obecności Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Olsztynie A. R.,

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2017 r.

sprawy 1. **K. W.**, c. J. i T. z d. C.,

2. **E. C.**, s. H. i A. z d. J.

z wniosku wymienionych o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłą z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w sprawie Sygn. akt II K 191/16 Sądu Okręgowego w Olsztynie ,

o r z e k a:

I. na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców K. W. i E. C. kwoty po 2.500 zł (dwa tysiące pięćset złotych) na rzecz każdego z nich, tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikającą z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania zastosowanego w postępowaniu przygotowawczym Sygn. 2Ds. 1420/96 Prok. Rejon. Olsztyn - Południe (Sygn. akt II K 191/16 Sądu Okręgowego w Olsztynie) postanowieniami Sądu Rejonowego w Olsztynie Sygn. akt VII Kp 391/05 i VII Kp 107/10, które faktycznie wykonywano wobec wnioskodawców w okresie od dnia 04 do 12 sierpnia 2016 r., wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

II. w pozostałej części wnioszek oddala;

III. na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców K. W. i E. C. kwoty po 720 zł (siedemset dwadzieścia) złotych, (powiększone o należny podatek VAT wg. stawki 23 %) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w związku z ustanowieniem pełnomocnika;

IV. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt II Ko 227/18

UZASADNIENIE

Pełnomocnik wnioskodawców K. W. i E. C. powołując się na treść art. 552 § 1 i § 4 k.p.k. wniósł o przyznanie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców kwoty 25.000 zł (na rzecz każdego z nich) tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikającą z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w sprawie Sądu Okręgowego w Olsztynie o sygn. akt II K 191/16, zastosowanego postanowieniami Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 12 maja 2005 r., Sygn. akt VII Kp 391/05 (względem K. W.) i z dnia 10 lutego 2010 r., Sygn. akt VII Kp 107/10 (względem E. C.). Nadto wniósł o zasądzenie kosztów związanych z ustanowieniem pełnomocnika.

W uzasadnieniu wniosku pełnomocnik wnioskodawcy podniósł, iż wnioskodawcy stanęli pod zarzutem popełnienia czynów z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., w związku z czym w toku postępowania przygotowawczego zastosowano wobec nich środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, zmieniony ostatecznie na dozór policji i poręczenie majątkowe.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 11 października 2017 roku, sygn. akt II K 191/16 wnioskodawcy zostali prawomocnie uniewinnieni od postawionych im zarzutów. W związku z zastosowanym wobec wnioskodawców tymczasowym aresztowaniem oraz zakazem opuszczania kraju ponieśli oni szereg szkód majątkowych, wynikających z braku stałego prowadzenia działalności gospodarczej, będącej stałym źródłem ich utrzymania na terenie (...), gdzie zamieszkują. Pomijając koszty, które zmuszenie byli ponieść w związku z toczącym się procesem oraz utratę źródła utrzymania w (...), najdotkliwiej odczuli szkody niemajątkowe- stres, brak stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa oraz traumę związaną z przymusową izolacją. Wcześniej nigdy nie przebywali w warunkach więziennych, w związku z tym takie doświadczenie było dla nich źródłem dużego stresu i szoku, co nie powinno pozostawać bez znaczenia przy ustalaniu przez sąd wysokości zadośćuczynienia.

Wskazał, że tymczasowe aresztowanie wywołało u wnioskodawców poczucie strachu i obawy o własne bezpieczeństwo, zważając na to, że przez długi czas nie zamieszkiwali w Polsce, czuli wzmożony dyskomfort w związku z pozostawaniem w areszcie, przy czym obecnie mają uzasadnioną barierę psychiczną przed przyjazdem do Polski. Powyższe, zdaniem pełnomocnika, wskazuje, że doznali realnych cierpień psychicznych w związku z zastosowaniem wobec nich tymczasowego aresztowania. Zaistniała szkoda niemajątkowa pozostaje w ścisłym i adekwatnym związku przyczynowym i jest bezpośrednim następstwem zastosowanego środka zapobiegawczego.

Rozpoznając przedmiotowy wniosek Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Postanowieniem z dnia 12 maja 2005 roku Sąd Rejonowy w Olsztynie, w sprawie o sygn. akt VII Kp 391/05 (2Ds 1420/96) zastosował wobec wnioskodawczynie K. W., na wniosek prokuratora, środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 14 dni od dnia zatrzymania (do listu gończego). Wnioskodawczynie stała pod zarzutem popełnienia przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., zaistniałego w okresie od sierpnia 1995 r. do kwietnia 1996 r. Jak wskazano w uzasadnieniu, podejrzana nie przebywała w miejscu zamieszkania, nie posiadała stałego miejsca zameldowania a miejsce jej pobytu pozostawało nieznane. Zachodziła obawa, że ukrywa się przed organami ścigania (k. 1318 – 1321).

Z kolei postanowieniem z dnia 10 lutego 2010 r. Sygn. akt VII Kp 107/10, Sąd Rejonowy w Olsztynie, również na wniosek prokuratora, zastosował wobec wnioskodawcy E. C. tymczasowe aresztowanie na okres 14 dni od dnia zatrzymania (do listu gończego). W uzasadnieniu stwierdzono, analogicznie jak względem wnioskodawczynie, że miejsce jego pobytu nie jest znane i zachodzi obawa, że ukrywa się, przebywając poza granicami kraju. (k. 1398 – 1403)

Oboje wnioskodawcy w tym okresie, od marca 1996 r., faktycznie przebywali na terenie Republiki Południowej Afryki, gdzie na stałe wyprowadzili się, nie przyjeżdżając do Polski, co nastąpiło dopiero w dniu 04 sierpnia 2016 r., kiedy oboje zatrzymano na lotnisku w W. (1609 – 1614, k. 1630 – 1631).

Na mocy postanowień prokuratora z dnia 12 sierpnia 2016 roku zmieniono zastosowany wobec ww. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe i zastosowano środki zapobiegawcze w postaci dozoru Policji. Oboje wnioskodawcy zostali faktycznie zwolnieni w dniu 12 sierpnia 2016 r. (k. 1647 – 1653, k. 1696 - 1700)

Wyrokiem z dnia 11 października 2017 roku, sygn. akt II K 191 Sąd Okręgowy w Olsztynie uniewinnił K. W. i E. C. od popełnienia zarzucanego im przestępstwa (k. 1926 – 1927).

Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2018 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku, po rozpoznaniu apelacji wniesionej przez prokuratora, zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (k. 2212)

Sąd zważył, co następuje:

Bezspornym jest, że wnioskodawcy zostali zatrzymani w dniu 04 sierpnia 2016 roku a w warunkach tymczasowego aresztowania tymczasowo aresztowania przebywali do dnia 12 sierpnia 2016 r., jak również, że w sprawie tej następnie został wydany prawomocny wyrok uniewinniający oskarżonych.

Niewątpliwym jest również, iż zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania spowodowało tym samym dolegliwości, których wnioskodawcy nie powinni doznać w świetle całokształtu okoliczności ustalonych w sprawie uchwała SN z 15.09.1999 r. I KZP 27/99 OSNKW 11 – 12/1999 poz. 72).

Stosownie do dyspozycji art. 552 § 1 i 4 k.p.k. wnioskodawcy przysługuje w takim przypadku prawo do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszny okres pozbawienia go wolności.

W zaistniałej sytuacji oczywista jest zatem odpowiedzialność Skarbu Państwa, która opiera się na zasadzie ryzyka, zatem zasadność tymczasowego aresztowania oceniać należy przez pryzmat ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie. Prawomocne uniewinnienie oskarżonych przemawia za uznaniem w zasadzie każdego tymczasowego aresztowania za „niewątpliwie niesłuszne”, nawet jeśli na etapie jego stosowania wydawało się środkiem niezbędnym i adekwatnym.

Na tle okoliczności przedmiotowej sprawy złożony przez pełnomocnika wnioskodawców wniosek o zadośćuczynienie należało w rezultacie uznać za słuszny co do zasady. Roszczenia inne niż zadośćuczynienie, jakkolwiek wspomniane we wniosku, nie były jednak jego skonkretyzowanym przedmiotem i tym samym sąd o nich nie orzekał.

Kwestią, jaką musiał rozważyć Sąd, była wysokość zadośćuczynienia należnego wnioskodawcom i dokonanie oceny, czy będą to kwoty 25.000 zł, których we wniosku domagał się pełnomocnik.

Dokonując oceny wysokości należnego wnioskodawcom zadośćuczynienia Sąd miał na uwadze, iż zadośćuczynienie za doznaną krzywdę to odszkodowanie za szkodę niematerialną wynikłą z wykonania kary, tymczasowego aresztowania, zatrzymania czy wykonywania środka zabezpieczającego, a stanowią ją negatywne przeżycia psychiczne wiążące się nie tylko z faktem pozbawienia wolności (izolacja więzienna, przebywanie z innymi osobami pozbawionymi wolności, dolegliwe warunki odbywania kary), ale np. również to, że osoba taka w okresie odbywania kary utraciła to, co nazywa się dobrym imieniem (SA w Gdańsku II AKa 1/14 KZS 2014, nr 5, poz. 85, LEX nr 1430706; SA w Katowicach II AKa 522/13 KZS 2014, nr 6, poz. 124; SA w Katowicach II AKa 433/13 KZS 2014, nr 4, poz. 91.)

Przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną niesłusznym pozbawieniem wolności, w tym przez tymczasowe aresztowanie, nie można oprzeć się na jednoznacznych, weryfikowalnych i porównywalnych kryteriach, gdyż takowe nie istnieją. Choć ocena okoliczności uzasadniających zasądzenie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z tytułu niewątpliwie niesłusznego pozbawienia wolności powinna być dokonywana z punktu widzenia przeciętnego człowieka, to jednak sytuacja każdej osoby, dochodzącej tego rodzaju roszczenia, musi być traktowana indywidualnie. Należy zatem brać pod uwagę wszystkie ustalone w sprawie okoliczności rzutujące na określenie rozmiaru krzywdy wyrządzonej osobie pozbawionej wolności, w tym zwłaszcza okres izolowania jej od społeczeństwa, który w miarę rozciągania się w czasie w naturalny sposób wzmacnia poczucie krzywdy. Należy ponadto mieć tu na względzie również te ustalone okoliczności, które wiążą się z aktualną sytuacją dochodzącego zadośćuczynienia i wskazują, że niesłuszne pozbawienie go wolności oddziałuje wyraźnie na jego obecny status społeczny i zawodowy, gdyż stanowi to element pokrzywdzenia go niesłusznym tymczasowym aresztowaniem lub skazaniem (SN IV KK 137/11, Prok. i Pr. 2012, nr 4, poz. 20, SN V KK 464/12, Prok. i Pr. 2013, nr 10, poz. 18, SA we Wrocławiu II AKa 9/12, Prok. i Pr. 2012, nr 9, poz. 34; SN V KK 384/13 Prok. i Pr. 2014, nr 9, poz. 23; SN III KK 313/13 Prok. i Pr. 2014, nr 3, poz. 31, KZS 2014 nr 3, poz. 51; SA w Krakowie II AKa 242/13 Prok. i Pr. 2014, nr 9, poz. 37). Ponadto określając wysokość zadośćuczynienia, bierze się pod uwagę nie tylko czas trwania niewątpliwie niesłusznego pozbawienia wolności, ale także stopień dolegliwości, z jaką wiązało się stosowanie środka o charakterze izolacyjnym, a więc przykrości i przeżycia natury moralnej z tego wynikające (uczucie przykrości, utrata dobrego imienia), konieczność poddania

się rygorom związanym z pozbawieniem wolności, jak również ewentualny ostracyzm środowiskowy i nieprzychylnie reakcje po zwolnieniu z aresztu.

Poza tym Sąd miał na uwadze, iż dla wykładni pojęcia "zadośćuczynienie", o jakim mowa w art. 552, miarodajne są przepisy prawa cywilnego, a zwłaszcza art. 445 § 2 k.p.c., z którego wynika, że zadośćuczynienie powinno być odpowiednie; suma odpowiednia to taka, która co najmniej równoważy przeżycia związane z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem. Uwzględnić należy zatem całokształt okoliczności towarzyszących tymczasowemu aresztowaniu, takich jak: okres jego stosowania, wiek osoby aresztowanej, jej stan zdrowia, uprzednią karalność, wykonywany zawód, a także skutki, jakie niesłuszenie stosowane tymczasowe aresztowanie wywarło na osobę uprawnioną w środowisku, w którym funkcjonuje (SA w Lublinie II AKa 268/11, KZS 2012, z. 9, poz. 74; SA w Katowicach II AKa 522/13, KZS 2014, nr 6, poz. 124, SA w Gdańsku II AKa 303/14 Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej 2014, nr IV, poz. II). Kwoty zadośćuczynienia zasądzone w innych sprawach mogą stanowić jedynie niewiążącą wskazówkę dla sądu rozpoznającego dane roszczenie, natomiast w żadnym stopniu tego sądu nie wiążą; dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia nie mają znaczenia najbardziej nawet negatywne przeżycia związane z oskarżeniem i zagrożeniem karnym, toczącym się długotrwałe procesem, czy też sposobami relacji niezależnych mediów o przedmiocie postępowania karnego (SN WA 18/13, LEX nr 1353966).

Zarazem należy kwotę zadośćuczynienia oznaczać z umiarem, stosownie do realiów społecznych, jak zamożność mieszkańców, wartości pieniądza itp., by nie pozostało poczucie krzywdy aresztowanego niesłuszenie, ale i by orzeczenie nie było sposobem uzyskania nadmiernych korzyści finansowych. Stwierdzić trzeba, że zadośćuczynienie powinno być odpowiednie. Sprawia to, że pozostawiony sądowi zakres swobody w określaniu odpowiedniej kwoty, wyznaczany jest przez te wszystkie zaszłości towarzyszące niewątpliwie niesłusznemu pozbawieniu, które naruszając dobra osobiste, powodują szkodę niemajątkową u pozbawionego w ten sposób wolności.

Przenosząc zaprezentowany pogląd na grunt przedmiotowej sprawy zdaniem Sądu należało zauważyć, iż w świetle przeprowadzonych w sprawie dowodów brak jest podstaw do przyjęcia, by wnioskodawcy doznali ponadprzeciętnych dolegliwości, z jakimi wiązałby się fakt tymczasowego aresztowania dla nich samych, jak i dla ich bliskich.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do przyjęcia, aby wnioskodawcy podczas pobytu w areszcie byli szykanowani, osadzeni w celach przeludnionych, zgłaszali skargi, czy nie otrzymywali widzeń. Na skutek niemożności przesłuchania wnioskodawców, wynikającej z ich stałego zamieszkiwania w (...), zakres wiedzy sądu jest ograniczony, ale na takie okoliczności w ogóle nie powoływali się, zatem uzasadnionym jest przyjąć, że nie miały miejsca a warunki tymczasowego aresztowania nie odbiegały od standardowych.

Należy jednak stwierdzić, iż przebywając w warunkach tymczasowego aresztowania wnioskodawcy niewątpliwie doznali krzywdy, która wynika z samego faktu przebywania w izolacji. Musieli poddać się rygorom tymczasowego aresztowania, mając ograniczoną możliwość widzenia z najbliższymi. Rzeczą oczywistą i nie wymagającą dowodzenia jest również, że fakt odizolowania tymczasowo aresztowanego zawsze pociąga za sobą negatywne skutki dla takiej osoby, w tym również dla jej stanu psychicznego, zwłaszcza, kiedy dotyczy to osoby uprzednio nie karanej, która nie miała możliwości zetknięcia się z warunkami izolacji.

W tym miejscu podkreślić należy, że wysokość zadośćuczynienia, określana jest przez Sąd w sposób uznaniowy, oceniający szereg różnych okoliczności, mających wpływ na powstanie ewentualnych skutków związanych z tymczasowym aresztowaniem. W szczególności chodzi o czas trwania tymczasowego aresztowania, rodzaj zarzutu postawionego wnioskodawcy i związanego z tym rygoru odbywania tymczasowego aresztowania, sytuacji rodzinnej, stanu zdrowia, wieku, czy też trybu życia przed aresztowaniem, a także warunki odbywania tymczasowego aresztowania.

Biorąc pod uwagę ww. okoliczności Sąd uznał, że dochodzona kwota jest znacznie zawyżona i nieadekwatna przede wszystkim do długości okresu tymczasowego aresztowania, który wynosił 9 dni, zatem było to jedynie krótkotrwałe pozbawienie wolności. Tymczasowe aresztowanie zostało uchylone niezwłocznie po wykonaniu niezbędnych czynności procesowych z udziałem podejrzanych. Nie sposób nie wspomnieć przy tym, że wnioskodawcy,

jakkolwiek nie ogłoszono im zarzutów, byli najwyraźniej świadomi prowadzonego w Polsce postępowania karnego, skoro zdecydowali się przyjechać do kraju dopiero pozostając w przekonaniu, że nastąpiło już przedawnienie karalności. Okoliczność tą podnosili zaraz po zatrzymaniu.

W ocenie sądu kwoty po 2.500 zł. będą wystarczającym a jednocześnie adekwatnym zadośćuczynieniem do doznanych przez wnioskodawców krzywd, przy czym nie ulega wątpliwości, że żadna kwota w pełni nie usunie doznanych przez wnioskodawców przeżyć, związanych z tymczasowym aresztowaniem, które uznać trzeba aktualnie za niesłuszne. Istotą zadośćuczynienia jest bowiem jedynie skompensowanie krzywdy, jakiej doznał wnioskodawca w związku z tymczasowym aresztowaniem. Będzie to odpowiednie zadośćuczynienie, które w tej sprawie ma właściwy wymiar materialny i z pewnością wykracza poza wymiar jedynie symboliczny, jakiego na rozprawie domagał się prokurator. W przekonaniu sądu nie zachodzą bowiem podstawy do ustalenia odszkodowania symbolicznego, skoro bezspornym pozostaje (ostatecznie) niezasadne pozbawienie ich wolności przez okres 9 dni.

Przyznana kwota, w przeliczeniu do długości tego okresu, znacznie przekracza przeciętne miesięczne wynagrodzenie, jest zatem wymierna i adekwatna.

Natomiast w ocenie Sądu uwzględniając wyżej omówione kryteria brak jest podstaw do ustalenia wysokości zadośćuczynienia na kwotę 25.000 zł, jak tego domagał się pełnomocnik wnioskodawców, albowiem w żadnym razie nie dowiedziono, aby zakres krzywdy doznanej przez wnioskodawców był na tyle znaczny, żeby uzasadnione było przyznanie z tego tytułu niemal 3.000 zł. za każdy dzień pozbawienia wolności. Jest to w warunkach ekonomicznych kwota wygórowana i nieadekwatna do ustalonych okoliczności sprawy

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

W myśl art. 554 § 2 k.p.k. kosztami postępowania Sąd obciążył Skarb Państwa.

Zgodnie z art. 554 § 4 k.p.k. w razie uwzględnienia roszczenia chociażby w części wnioskodawcy przysługuje zwrot uzasadnionych wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika. Stawka minimalna w sprawach tego rodzaju wynosi 240 zł. (§ 11 ust. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2500.1800).

Opłatę w sprawach wymagających przeprowadzenia rozprawy ustala się w wysokości przewyższającej stawkę minimalną, która nie może przekroczyć sześciokrotności tej stawki, ani wartości przedmiotu sprawy, jeśli uzasadnia to: niezbędny nakład pracy adwokata, w szczególności poświęcony czas na przygotowanie się do prowadzenia sprawy, liczba stawieństw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynności podjęte w sprawie, w tym czynności podjęte w celu polubownego rozwiązania sporu, również przed wniesieniem pozwu, wartość przedmiotu sprawy, wkład pracy adwokata w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie, jak również rodzaj i zawilość sprawy, w szczególności tryb i czas prowadzenia sprawy, obszerność zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów, o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności. Uwzględniając powyższe i mając na uwadze, że przedmiotowa sprawa ma charakter nieskomplikowany i nie wymagający zwiększonego nakładu pracy adwokata, uzasadnionym jest w ocenie sądu przyznanie wnioskodawcom kwot stanowiących trzykrotności stawki minimalnej (po 720 zł.), powiększonych o należny podatek VAT wg stawki 23% tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w związku z ustanowieniem pełnomocnika.